

Brahms, a zongoraművész- és tanár

Johannes Brahmsot (1833-1897) ugyanúgy, mint Beethovent vagy Bartókot a nagyközönség jobbra zeneszerzőként ismeri, pedig mindhárman ragyogó, virtuóz zongoristák, egyéni jellegzetességgel bíró előadóművészek is voltak.

7 éves korában kezdett zongorázni tanulni, ezt megelőzően édesapjától, aki városi zenész volt, több hangszer játékanak fortélyait is elsajátította. Brahms első zongoratanára Otto Friedrich Cossel volt, akinek nevét azért kell megemlítenünk, mert nagyon jó módszerrel tanított. Ezt a módszert egykori tanárától, Eduard Marxsentől sajátította el. Marxsen lesz aztán később Brahms tanára is. Brahms kezdettől fogva helyes újjrenddel játszott, jó tanácsokat kapott, így technikája szélesebben fejlődött. 9 éves korában már szólóestet adott, melynek bevételét zenei tanulmányai finanszírozására kívánták felhasználni. Ugyanis ekkor már muzsikus édesapja elvesztette állását, és a család nagy nyomorban élt. A 10 éves Brahmsnak amerikai turnét kínáltak, amelytől a szülők joggal remélték anyagi helyzetük jobbrafordulását. Tanárai tanácsára azonban szülei mégsem fogadták el ezt az ajánlatot.

15 éves korában iskoláit befejezte, és elkezdte hangversenyszerepléseit. Ezeken a koncerteken rendszeresen bemutatta saját műveit is. A hangversenyeken kívül - mivel azok nem fedezték megélhetési költségeit - zongoraleckét adott, éjszakai szórakozóhelyeken játszott, népszerű táncfeldolgozásokat készített, a városi színház korrepetitora volt. Azt mondják, korrepetitori munkája közben nem tett ki kottát, fejből játszott, miközben a kottatartóra helyezett könyvet olvasta. Egyébként is rengeteget olvasott – még evés közben is – a bibliát pl. fejből tudta.

Tanári munkája során gyakran hangoztatta: „Aki jól akar játszani, annak nem csak sokat kell gyakorolnia, de sokat is kell olvasnia.” Ő maga példát mutatott ebben.

Brahmsnak még ekkor sem volt saját zongorája! Nem tudott tehát otthon gyakorolni, régi tanáránál, barátainál vagy cégeknél gyakorolt.

Virtuozitása 20 éves korában vált európaszerte ismertté, amikor a magyar hegedűssel, Reményi Edével turnézott. Egyik hangversenyükön a zongora fél hanggal alacsonyabb volt, és Brahms a legnagyobb természetességgel transzponálta az összes kíséretet (köztük Beethoven c-moll szonátáját) fél hanggal feljebb.

Ebben az időben kezdett szólóturnékra is utazni. Fantasztikus memóriája volt, egyszerűen nem vitt magával kottákat. Ezekben a turnékon Bach, Beethoven, Liszt, Thalberg és Mendelssohn koncertdarabjait játszotta. Zseniális zongorázásáról Robert Schumann és felesége, Clara – a későbbi bensőséges jó barát – is elismerően nyilatkozott, zenekari hangzáshoz hasonlítva a Brahms keze alatt megszólaló zongorát. Szólistakarrierje azonban mégsem bontakozott ki igazán, egy részt, mert nagyon lámpalázias volt, más részt mert játéka nagyon függött pillanatnyi diszpozíciójától. Erős önkritikája sem volt hasznára. Tulajdonképpen a koncertezést csak pénzkeresetnek tekintette, s magát elsősorban zeneszerzőnek, nem előadóművésznek tartotta.

Koncertező pianistaként, majd tanárként gyakorlása során újgyakorlatként legszívesebben az éppen játszott művek nehéz részeit emelte ki és gyakorolta megváltoztatott hangsúlyokkal és figurációkkal. Nagyon nagy gondot fordított az artikulációra, a zenei kifejezés fontos elemének tartotta. Ezért helyesen tesszük, ha műveiben gondosan olvassuk az artikulációs jeleket, hiszen biztos, hogy minden apró jelnek megvan a funkciója muzsikájában.

Fontosak voltak számára a hangpárok: egy súlyos és egy súlytalan hang. Fény-árnyék, dallam és kíséret viszonya nála mindig igen plasztikusan volt hallható.

Csuklója mindig laza volt, így a forte akkordok is telten, kereken, durvaság nélkül szólaltak meg. A hüvelykujj képzésére is nagy gondot fordított, rengeteg alátévéses skálát, hármashangzatot játszatott, a hangsúlyok különböző hangokra való áttevésével.

Zongoratechnikájának súlypontjairól kitűnően tájékozódhatunk „51 gyakorlat zongorára” c. művéből, melynek gyakorlása során az összes, műveiben található nehézségeket megtalálhatjuk. Ezért gyakorlásuk nagyon célravezető. Sok művész használta ezeket, t.k. Rév Lívia is ezekkel hozza formába ujjait.

Zongoratanítása során nagy fontosságot tulajdonított Bach műveinek: a Wohltemperiertes Klavier-nak, a francia és angol szviteknek. Ezekben a művekben nem tűrte az éles staccatokat. Egy másik tanácsa, amely a technika fejlesztését célozta: „Játssz könnyű darabokat, de amilyen gyorsan csak tudod.”

Nagy figyelmet fordított a szinkópákra, a németek – nem is alaptalanul – „Syakopen-Komponist”-nak nevezték. Szívesen alkalmazta e ritmust műveiben, tanárként pedig felhívta a figyelmet arra, hogy a szinkópa hangjainak teljes értékét tartsuk ki.

Nem volt sok növendéke. Ezek közé tartozott néhány főúri kisasszony, akikről szép honoráriumot kapott, majd Clara Schumann kérésére elvállalta

egyik lányának, Eugeniének a tanítását. (Claranak 7 gyermeke volt, miközben világhíró művészként koncertezett) Eugenie lelkesedéssel emlékezett vissza szigorú, de türelmes tanárára. Ugyanígyan megbecsüléssel ír Florence May angol zongoraművésznő is róla. Gustav Jenner nem ilyen lelkes, ő a szigorú nevelőt és a technikai kérdések kérlelhetetlen professzorát látja benne.

Zongoraművészi elismertségének alátámasztására idézni szeretnék Brahms 1862-ben Bécsből szüleinek írt leveléből:

„...rendkívüli sikert arattam mint zongorista. Minden szám után óriási taps volt, úgy érzem, hogy a terem őszintén lelkesedett. Most sikerrel hangversenyezhetnék, de nincs kedvem hozzá, mivel ez sok időmet elveszi...”

Egy másik hangversenyéről, melyen először játszott a közönség előtt a ma is hihetetlenül nehéz Paganini-variációkat, így ír a kritikus, Schelle: „Végre egy zongoraművész, aki teljesen magával ragad, elég meghallani az első néhány akkordot ahhoz, hogy meggyőződjünk róla: egészen rendkívüli virtuózzal állunk szemben.” Ezt a darabot, hihetetlen nehézségei miatt még Clara Schumann – aki pedig lelkes propagátora volt Brahms zongoraműveinek – sem vette fel repertoárjára.

Első magyarországi koncertjéről így számol be a Pester Lloyd kritikusa: „...technikailag óriási, szinte szédítő a néző számára, játéka komoly és férfias, szigorúan tagolt, mint a bachi szellem emanációi. Brahms elkerül minden édesbús lelki rezdülést, nem igyekszik harsány kontrasztokkal hatni, s ezért pianoja minden árnyalatban egységes, s hangja a legnagyobb forteban is kelek és nemes marad.”

A Pesti Napló kritikusa pedig így ír: „...rég nem élveztünk oly művészi gyönyört, mint e zongoraestélyen. Brahms nemcsak minden technikai nehézséget legyőz, hanem az egész játékában oly sok a lángelméjű eredetiség, hogy bátran a zongoraművészet egyik legnagyobb mesterének mondhatjuk.”

Brahms érzékeny, kedves és tiszta ember volt. Ilyen volt zongoraművésze is. Némely kritikusa, így pl. Hanslick is kevesellte zongorajátékában az érzéki vonást, az erőteljesebb érzelmeket. Brahms valószínűleg tudatosan kerülte ezt, és akaratlagosan volt játéka éterien tiszta és szellemi.

1868-ban készült el a Német Rekvium, mely olyan híressé tette, hogy a zeneműkiadók versengtek darabjaiért, és többet nem kellett koncerteznie anyagi megfontolásokból. Így Brahms zongoraművészi karrierje a Német Rekvium után végképp lezárult.

Végezetül néhány szó a délutáni hangversenyen elhangzó Brahms-művekről:

A d-moll capriccio zongorára (op.116.n7.) 5 évvel halála előtt, 1892-ben keletkezett az osztrák nyaralóhelyen, Bad Ischlben. Az op. 116-os Fantáziák

címet viselő sorozatnak ez az utolsó darabja. Sok brahmsi jellegzetességgel találkozhatunk benne: a két kéz között elosztott dallam, szinkópák, hangpárok.

A Szerelmi dalkeringők (op.52) Brahms boldog perceiben készültek, amikor úgy gondolta, hogy szerelme Robert és Clara Schumann leánya, a nála 13 évvel fiatalabb Julie iránt viszonzásra talál. Hogy nem így történt, Brahmsot eléggé megviselte, és mély melankóliába esett. Minden esetre a sorozat, melyet egy énekeskvartetre és négykezes zongoraszólamra írt, máig igen népszerű. Remélem Önöknek is tetszeni fog ma délután.